

"Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenasi edilse; ezhan enelere dönüp etrafında gezerler." cümlesini izah eder misiniz? Buradaki "gaye-i hayal" sadece müspet anlamda mı kullanılıyor? Ehl-i dünya da gayeleri uğruna her şeyi feda ediyorlar!

İnsanın bu kısa dünya hayatının gayesi, bu fani ile bakiyi kazanmak, Üstad'ın ifadesiyle, **"Fanide bakiye yol bulmaktır."**

Hayal ancak sonsuzlukla, ebediyetle tatmin olur. Satın aldığı her şeyin önce ömrünü, dayanma gücünü merak edip soran insan, kendisinin fani olduğunu bildiği halde, bu dünya hayatından nasıl zevk alabilir? Dünya onu nasıl tatmin edebilir?

İşte, hayalin gayesi olan o ebedî saadet yoluna girmeyen, onu unutan (*nisyan*) yahut bildiği halde dünya zevklerinin hatırı için onu unuttur görünen, unutmuş gibi davranan (*tenasi*) bir insanın akli ve fikri, sadece kendi enesini yani kendi nefsini düşünür, onun menfaatini gözetir, onun tatminine çabalar, onun zevkini esas alır.

Bu hale düşen bir insan, gaye-i hayalden yüz çevirerek enesine yönelir, adeta onun etrafında tavaf eder; ona bir kutsiyet vermek gibi çok aşağı ve zararlı bir yola girer.

Halbuki her akıl bilir ki, kalem kendi için yazmadığı, göz kendi yolunu görmediği, ağaç kendisine meyve hazırlamadığı, ayak kendi işine koşmadığı gibi, bu insan da kendi için olamaz. O da bir gaye için yaratılmıştır ve bir yere yolcudur.

"Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler."(1)

İnsanın hem hayatında hem de hayalinde bir intizam ve hedef olmaz ise, *-ki intizam ve hedef burada kulluk ve ibadet anlamındadır-* insanın zihni ve düşüncesi nefis ve hevanın peşinde koşar ve bütün aza ve cihazlarını da bu yolda çalıştırır. İnsan adeta kendi benliğinin bir kölesi bir aracı haline dönüşür. Her şeyi kendi benliğine hizmet eden bir vasita olarak düşünür. Bu da insanı egoist ve hedonist (*hayatın gayesini hazcılık olarak görenler*) yapar, yani insanı bencil ve zevkperest bir hayvana dönüştürür.

Hayal, düşünce ve teoriyi, **hayat ise** bunun pratik edilip eyleme geçirilmesini ifade ediyor. Yani insanın düşüncesinde de davranışında da iman ve ibadet hükmetmelidir, aksi takdirde başka şeyler hükmeder. Yani **gaye-i hayal** bir hedef ve misyon üzerine yaşamak anlamında kullanılıyor. Bir hedef ya da misyonu olmayan insan ancak bencil bir hayat yaşar.

İnsanın yapmış olduğu bütün zulüm ve ahlaksızlıklarının temelinde, insanın kendisini unutması ve gayesiz kalması yatmaktadır. Unutmak burada gaflet ve hedefsizlik anlamındadır. Yani insanın asıl gayesi ve hedefi ibadet ve kulluk iken, insan bunu inkar ve gaflet ile unutup başka şeylere yöneldiği için, zalim ve cahil unvanına liyakat kesp etmiştir.

İnsanın gaye ve hedefi iman ve ibadettir, bu ikisi olmaz ise yerine muzır ve şerli şeyler geçer ve en sonunda insanı yutup cehenneme yuvarlandırır. İnsanın zihni ve kalbi boşluk kaldırmaz, mutlaka bir şeyle dolar, ama hak ama batıl fark etmez.

(1) bk. [Mektubat, Hakikat Çekirdekleri \(41\)](#).